

Přednáška č. 4-5

Práva a povinnosti občanů v péči o zdraví (práva občanů, práva pacientů, právo pacienta na informace)

Dříve než začneme

Zdravotnický pracovník

- Dle zákona o zdravotních službách Lékaři i „nelékaři“
- Některé předpisy používají zdrav prac. v užším smyslu (nelékaři)

Jiný odborný pracovník

- pod odborným dohledem nebo přímým vedením zdravotnického pracovníka způsobilého k poskytování zdravotní péče vykonává činnosti, které přímo souvisejí s poskytováním zdravotní péče
- Psycholog, logoped, sociální pracovník, pracovní terapeut

Pacient má práva:

Jako občan

- na ochranu zdraví.
- na bezplatnou zdravotní péči
- na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

Jako pojištěnec

- Výběr zdravotní pojišťovny
- Časovou a místní dostupnost hrazených služeb
- Na léčivé přípravky a potraviny pro zvláštní lékařské účely

Jako pacienta

- „Pacientem se rozumí fyzická osoba, které jsou poskytovány zdravotní služby“
- Jeho právům odpovídají povinnosti poskytovatele, zdravotnického pracovníka

Práva pacienta (§28 ZZS)

Právo na poskytování zdravotních služeb na náležitě odborné úrovni

- podle pravidel vědy a uznávaných medicínských postupů,
- při respektování individuality pacienta,
- s ohledem na konkrétní podmínky a objektivní možnosti.

na úctu, důstojné zacházení, na ohleduplnost v souladu s charakterem poskytovaných zdravotních služeb,

respektování soukromí při poskytování zdravotních služeb

- v souladu s charakterem poskytovaných zdravotních služeb,
- Související pravidla k osobám blízkým, zdravotnické dokumentaci apod

Práva pacienta (§28 ZZS)

zvolit si poskytovatele oprávněného k poskytnutí zdravotních služeb,

vyžádat si konzultační služby od jiného poskytovatele, popřípadě zdravotnického pracovníka, než který mu poskytuje zdravotní služby;

být seznámen s vnitřním řádem zdravotnického zařízení lůžkové nebo jednodenní péče

Práva pacienta (§28 ZoZS)

být předem informován o ceně poskytovaných zdravotních služeb nehrazených z veřejného zdravotního pojištění,

znát jména, a příjmení zdravotnických pracovníků přímo zúčastněných na poskytování zdravotních služeb

odmítnout přítomnost osob, které nejsou na poskytování zdravotních služeb přímo zúčastněny,

- Včetně osob připravujících se na výkon povolání zdravotnického pracovníka,

Práva pacienta (§28 ZoZS)

přijímat návštěvy ve zdravotnickém zařízení lůžkové nebo jednodenní péče,

- a to s ohledem na svůj zdravotní stav a
- v souladu s vnitřním řádem a
- způsobem, který neporušuje práva ostatních pacientů, pokud tento zákon nebo jiný právní předpis nestanoví jinak,

přijímat duchovní péči a duchovní podporu od duchovních církví a náboženských společností

na poskytování zdravotních služeb v co nejméně omezujícím prostředí při zajištění kvality a bezpečí poskytovaných zdravotních služeb.

Povinnosti pacienta(!)

- a) dodržovat navržený individuální léčebný postup, pokud s poskytováním zdravotních služeb vyslovil souhlas,
- b) řídit se vnitřním řádem,
- c) uhradit poskytovateli cenu poskytnutých zdravotních služeb, které mu byly poskytnuty s jeho souhlasem,
- d) pravdivě informovat ošetřujícího zdravotnického pracovníka o dosavadním vývoji zdravotního stavu, včetně informací o infekčních nemocech¹⁶⁾,
- e) nepožívat během hospitalizace alkohol nebo jiné návykové látky a podrobit se na základě rozhodnutí ošetřujícího lékaře v odůvodněných případech vyšetření za účelem prokázání, zda je nebo není pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek.

Odmítnutí poskytnutí ZS

Potřeba rozlišovat

Odmítnutí Zdravotnickým pracovníkem

- Výhrada svědomí
- odmítnout poskytnutí zdravotních služeb pacientovi v případě, že by jejich poskytnutí odporovalo jeho svědomí nebo náboženskému vyznání

Nepřevzetí do péče poskytovatelem

- jestliže pacient, zákonný zástupce nebo opatrovník pacienta odmítne prokázání totožnosti
- by přijetím pacienta bylo překročeno únosné pracovní zatížení (Snížilo by to bezpečnost pacientů)
- přijetí brání provozní důvody
- není pojištěncem zdravotní pojišťovny, se kterou má poskytovatel uzavřenu smlouvu
 - Cizinci z EÚ mají zvláštní úpravu

Ukončení péče (poskytovatel)

- prokazatelně předá pacienta s jeho souhlasem do péče jiného poskytovatele,
- pominou důvody pro poskytování zdravotních služeb; to neplatí, jde-li o registrujícího poskytovatele; ustanovení § 47 odst. 2 není dotčeno,
- pacient vysloví nesouhlas s poskytováním veškerých zdravotních služeb,
- pacient závažným způsobem omezuje práva ostatních pacientů,
- úmyslně a soustavně nedodrží navržený individuální léčebný postup, pokud s poskytováním zdravotních služeb vyslovil souhlas,
- nebo se neřídí vnitřním řádem
- přestal poskytovat součinnost nezbytnou pro další poskytování zdravotních služeb;

Informovaný souhlas se
zdravotním výkonem; odmítnutí
zdravotní péče

Rozlišovat

Informovaný souhlas

svobodný, je-li dán bez jakéhokoliv nátlaku,

informovaný, je-li pacientovi před vyslovením souhlasu podána informace o zdravotním stavu;

Informace o zdravotním stavu

Informace o zdravotním stavu je pacientovi sdělena při přijetí do péče

dále vždy, je-li to s ohledem na poskytované zdravotní služby nebo zdravotní stav pacienta účelné.

Pacient se může vzdát

Informace o zdravotním stavu

- příčině a původu nemoci, jejím stadiu a předpokládaném vývoji,
- účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaných zdravotních služeb,
- jiných možnostech poskytnutí zdravotních služeb, jejich vhodnosti, rizicích,
- další potřebné léčbě,
- omezeních a doporučeních ve způsobu života s ohledem na zdravotní stav a
- možnosti
 - vzdát se podání informace o zdravotním stavu
 - určit osoby kterým se mají podat informace nebo vyslovit zákaz o podávání informací o zdravotním stavu podle § 33.

Informace o nepříznivé diagnóze nebo prognóze zdravotního stavu pacienta může být v nezbytně nutném rozsahu a po dobu nezbytně nutnou zadržena,

- lze-li důvodně předpokládat, že by její podání mohlo pacientovi způsobit závažnou újmu na zdraví.

To neplatí pokud:

- **a)** informace o určité nemoci nebo predispozici k ní je jediným způsobem, jak pacientovi umožnit podniknout preventivní opatření nebo podstoupit včasnou léčbu,
- **b)** zdravotní stav pacienta představuje riziko pro jeho okolí,
- **c)** pacient žádá výslovně o přesnou a pravdivou informaci, aby si mohl zajistit osobní záležitosti.

Písemná forma souhlasu

- **Souhlas s hospitalizací** musí být vždy v písemné formě.
- Písemná forma souhlasu se vyžaduje, pokud tak stanoví jiný právní předpis nebo pokud tak s ohledem na charakter poskytovaných zdravotních služeb určí poskytovatel.
- Pozor na zákon o zdravotních službách, transplantační zákon,

Nesouhlas

Revers

Odvolání
souhlasu

Dříve vyslovené
přání

REVERS

- Pacientovi, kterému byla podána informace o zdravotníma který **odmítá vyslovit souhlas** s poskytnutím zdravotních služeb, **nejde-li o případ, kdy lze zdravotní služby poskytnout bez souhlasu, je opakovaně** podána informace o jeho zdravotním stavu v rozsahu a způsobem, ze kterého je zřejmé, že neposkytnutí zdravotních služeb může vážně poškodit jeho zdraví nebo ohrozit život.
- Jestliže pacient i nadále odmítá vyslovit souhlas, učiní o tom písemné prohlášení (revers).

Odvolání souhlasu

- Pacient může svůj souhlas s poskytnutím zdravotních služeb odvolat.
- Odvolání souhlasu není účinné, pokud již bylo započato provádění zdravotního výkonu, jehož přerušování může způsobit vážné poškození zdraví nebo ohrožení života pacienta.

Záznam

- Písemný souhlas, písemné odvolání souhlasu, popřípadě záznam o odvolání tohoto souhlasu je součástí zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi;
- podepíše je pacient a zdravotnický pracovník.
- Odmítá-li pacient záznam podepsat, zdravotnický pracovník tuto skutečnost do záznamu doplní; podepíše zdravotnický pracovník a svědek.

Dříve vyslovené přání

- Pacient může pro případ, kdy by se dostal do takového zdravotního stavu, ve kterém nebude schopen vyslovit souhlas nebo nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb a způsobem jejich poskytnutí, tento souhlas nebo nesouhlas předem vyslovit

Poskytovatel bude brát zřetel na dříve vyslovené přání pacienta,

- má-li ho k dispozici,
- za podmínky, že v době poskytování zdravotních služeb nastala předvídatelná situace, k níž se dříve vyslovené přání vztahuje,
- pacient je v takovém zdravotním stavu, kdy není schopen vyslovit nový souhlas nebo nesouhlas.

- Bude respektováno jen takové dříve vyslovené přání, které bylo učiněno na základě písemného poučení pacienta o důsledcích jeho rozhodnutí, a to lékařem v oboru všeobecné praktické lékařství, u něhož je pacient registrován, nebo jiným ošetřujícím lékařem v oboru zdravotní péče, s nímž dříve vyslovené přání souvisí.
- Dříve vyslovené přání musí mít písemnou formu a musí být opatřeno úředně ověřeným podpisem pacienta. Součástí dříve vysloveného přání je písemné poučení ošetřujícího lékaře.

Dříve vyslovené přání

- a) není třeba respektovat, pokud od doby jeho vyslovení došlo v poskytování zdravotních služeb, k nimž se toto přání vztahuje, k takovému vývoji, že lze důvodně předpokládat, že by pacient vyslovil souhlas s jejich poskytnutím;
- b) nelze respektovat, pokud nabádá k takovým postupům, jejichž výsledkem je aktivní způsobení smrti,
- c) nelze respektovat, pokud by jeho splnění mohlo ohrozit jiné osoby,
- d) nelze respektovat, pokud byly v době, kdy poskytovatel neměl k dispozici dříve vyslovené přání, započaty takové zdravotní výkony, jejichž přerušení by vedlo k aktivnímu způsobení smrti.

Nezletilý pacient

- Při poskytování zdravotních služeb nezletilému pacientovi je třeba zjistit jeho názor na poskytnutí zamýšlených zdravotních služeb, jestliže je to přiměřené rozumové a volní vyspělosti jeho věku.
- Tento názor musí být zohledněn jako faktor, jehož závažnost narůstá úměrně s věkem a stupněm rozumové a volní vyspělosti nezletilého pacienta.
- nezletilému pacientovi lze zamýšlené zdravotní služby poskytnout na základě jeho souhlasu, jestliže je provedení takového úkonu přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku.

Hospitalizace pacienta a poskytování zdravotních služeb bez souhlasu

Hospitalizace

- jeho zdravotní stav vyžaduje poskytnutí neodkladné péče a zároveň neumožňuje, aby vyslovil souhlas.

neodkladnou péči

- jde-li o zdravotní služby nezbytné k záchraně života nebo zamezení vážného poškození zdraví.

Právní specifika dětských a nesvéprávných pacientů

Subjektivita a Svěprávnost

Subjektivita

- „právní osobnost“
- §15 OZ - Právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.
- Schopnost mít práva a povinnosti
- Způsobilost být účastníkem právních vztahů
- Od narození až do smrti

Svéprávnost

- Možnost právně jednat
- Možnost nabývat práva
- Možnost zavazovat se k povinnostem
- Jednání na základě své vlastní vůle

Právní osobnosti ani svéprávnosti
se nikdo nemůže vzdát ani zčásti

Subjektivita nenarozených dětí

- Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům.
- Má se za to, že se dítě narodilo živé.
- Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo.

Svéprávnost a zletilost

- Plně svéprávným se člověk stává zletilostí.
- Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku
- Lze – přiznat svéprávnost soudně, uzavřít manželství

Omezení svéprávnosti

- lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká,
- po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti.
- musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti.
- Omezit svéprávnost člověka lze jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření.

Rozsah omezení svéprávnosti

- Stanoví soud
 - v rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat,
 - vymezí rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil.
 - Změní-li se okolnosti, soud své rozhodnutí bezodkladně změní nebo zruší, a to i bez návrhu.

Opatrovník

- V rozhodnutí o omezení svéprávnosti jmenuje soud člověku opatrovníka.
- Při výběru opatrovníka přihlédne soud k přáním opatrovance, k jeho potřebě i k podnětům osob opatrovanci blízkých, sledují-li jeho prospěch,
- Rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezabavuje člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života.

Nezletilí

Zákonní zástupci nezletilého

Rodičovství

Osvojení

Poručenství

Opatrovnictví

Pěstounství

Rodičovství

Matkou dítěte je žena, která je porodila.

Otcem je:

- manžel matky
- u neprovdané souhlasné prohlášení
- Určí soud

Popřít otcovství lze do šesti let věku (subjektivní lhůta 6 měsíců)

Osvojení

- Předpokladem osvojení je takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem, nebo že tu jsou alespoň základy takového vztahu.
- Rozhoduje soud
- Mohou se stát manželé, výjimečně jen jeden z nich
- Věkový rozdíl min 16 let
- nemůže být rozhodnuto bez souhlasu dítěte, rodičů dítěte

Poručenství

- Není-li rodič ani osvojitel přidělí soud dítěti poručníka
- Nenajde-li se vhodná fyzická osoba, může jím být orgán sociálněprávní ochrany

Opatrovnictví dítěte

- Není tam vztah rodič-dítě
- Osoba, kterou určí soud v případě potřeby hájit zájmy dítěte ve střetu se zákonným zástupcem
- Například správa jmění dítěte

Pěstounství

- Dítě má rodiče, kteří nejsou schopni se starat
- Soud ustanoví pěstouna
- Rodiče mají pořád vyživovací povinnost a „práva“ k dítěti

Specifika nezletilých pacientů

Při poskytování zdravotních služeb nezletilému pacientovi:

- zjistit jeho názor na poskytnutí zamýšlených zdravotních služeb, jestliže je to přiměřené rozumové a volní vyspělosti jeho věku.
- názor musí být zohledněn jako faktor, jehož závažnost narůstá úměrně s věkem a stupněm rozumové a volní vyspělosti nezletilého pacienta.
- nezletilému pacientovi lze zamýšlené zdravotní služby poskytnout na základě jeho souhlasu, jestliže je provedení takového úkonu přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku.
- Jinak zákonný zástupce

Souhlas zákonného zástupce

- Se souhlasem ZZ, informace nezbytné k informovanému souhlasu se podají oběma
- Pokud je nezletilý způsobilý dát souhlas sám podá se zák. zástupci pouze informace o poskytnutých zdrav. službách nebo zdravotním stavu nezletilého pacienta
- U neodkladné a akutní péče, kdy není možné dost rychle získat souhlas ZZ rozhoduje zdravotnický pracovník (Pozor, zaznamenat do zdrav. Dokumentace!)

Právo na nepřetržitou přítomnost zákonného zástupce

- Při poskytování všech zdravotních služeb
 - v souladu s jinými právními předpisy a vnitřním řádem, a nenaruší-li přítomnost těchto osob poskytnutí zdravotních služeb; to neplatí, jde-li o osoby ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence;
- Hospitalizace
 - umožnit pobyt zákonného zástupce nebo opatrovníka, nebo osoby jimi pověřené společně s hospitalizovaným nezletilým pacientem nebo pacientem s omezenou svéprávností,
 - pokud to umožňuje vybavení zdravotnického zařízení nebo nebude narušeno poskytování zdravotních služeb anebo takový pobyt není na základě jiného právního předpisu vyloučen,

Zásah do integrity dítěte, nesvéprávného

- § 93 OZ Zákonný zástupce může udělit souhlas k zásahu do integrity zastoupeného,
- Podá se vysvětlení i tomu, kdo má být zákroku podroben
 - způsobem přiměřeným schopnosti dotčeného vysvětlení pochopit.
- Nezletilý, může v obvyklých záležitostech udělit souhlas k zákroku na svém těle také sám,
 - je-li to přiměřené rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku
 - Jedná-li se o zákrok nezanechávající trvalé nebo závažné následky.
 - Analogicky u nesvéprávného

Hospitalizace i bez souhlasu zákonného zástupce

- ochranné léčení formou lůžkové péče,
 - nařízena izolace, karanténa nebo léčení
 - podle trestního řádu nařízeno vyšetření zdravotního stavu,
 - podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání nezletilého
-
- Nutnost oznámit hospitalizaci bez souhlasu do 24 hodin

Nahlížení do zdravotnické dokumentace

- Zákonný zástupce nebo opatrovník může nahlížet, činit si opisy a výpisy
- Zástupce může určit další osoby oprávněné nahlížet

Zvláštní případ

- Jestliže jsou ve zdravotnické dokumentaci vedené o nezletilém pacientovi zaznamenány takové údaje o jeho zákonném zástupci, pěstounovi nebo jiné pečující osobě, o kterých se zdravotnický pracovník dozvěděl při poskytování zdravotních služeb a z nichž lze **vyvodit podezření na zneužívání nebo týrání pacienta nebo ohrožování jeho zdravého vývoje**, může **poskytovatel omezit zpřístupnění zdravotnické dokumentace** tomuto zákonnému zástupci, popřípadě oběma zákonným zástupcům, pěstounovi nebo jiné pečující osobě, pokud uzná, že toto omezení je v zájmu pacienta.

Zacházení s člověkem po smrti

Integrita člověka po smrti

- Lidské tělo je pod právní ochranou i po smrti člověka. Naložit s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky způsobem pro zemřelého nedůstojným se zakazuje.
- Člověk má právo rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem.
- Provést pitvu nebo použít lidské tělo po smrti člověka pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům bez souhlasu zemřelého lze jen, pokud tak stanoví jiný zákon.

Tělo zemřelého

Prohlídka těla

- třeba provést vždy; jejím účelem je zjistit smrt osoby, pravděpodobné datum a čas úmrtí, pravděpodobnou příčinu smrti a dále určit, zda bude provedena pitva.

Pitva

- **patologicko-anatomické**, které se provádějí za účelem zjištění základní nemoci a k ověření klinické diagnózy a léčebného postupu u osob zemřelých ve zdravotnickém zařízení smrtí z chorobných příčin,
- **zdravotní**, které se provádějí za účelem zjištění příčiny smrti a objasnění dalších ze zdravotního hlediska závažných okolností a mechanismu úmrtí u osob, které zemřely mimo zdravotnické zařízení nebo v něm náhlým, neočekávaným nebo násilným úmrtím, včetně sebevraždy,
- **soudní**, které se provádějí při podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem
- **anatomické**, které se provádějí k výukovým účelům nebo pro účely vědy a výzkumu v oblasti zdravotnictví.

V rámci prohlídky těla zemřelého

vyplní příslušné List o prohlídce zemřelého

určí, zda bude provedena patologicko-anatomická nebo zdravotní pitva podle tohoto zákona,

informuje osobu blízkou zemřelému,

vyznačí v případech, v nichž je tímto zákonem stanovena povinnost provést pitvu,

v případech, kdy určil provedení pitvy, zajistí převoz těla zemřelého k pitvě,

v případech, kdy neurčil provedení pitvy, předá zprávu o úmrtí registrujícímu poskytovateli v oboru všeobecné praktické lékařství

neprodleně informuje Policii České republiky, jde-li o 1. podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem nebo sebevraždou, 2. zemřelého neznámé totožnosti,

za nejasných okolností jen nezbytné úkony tak, aby nedošlo ke zničení nebo poškození možných důkazů nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin,

informuje Policii České republiky, jestliže mu není známa osoba blízká zemřelému

Postup při zápisu do knihy narození

Matriční úřad a Matriční kniha

- Matriční úřad:
 - - obecní úřady, v hlavním městě Praze úřady městských částí
- Matriční kniha:
 - - Kniha narození
 - - Kniha manželství
 - - Kniha úmrtí

Do knihy narození se zapisuje

- a) jméno, popřípadě jména a příjmení dítěte,
- b) den, měsíc a rok narození dítěte,
- c) rodné číslo, místo narození a pohlaví dítěte,
- d) jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, data a místa narození, rodná čísla, státní občanství a místo trvalého pobytu rodičů,
- e) datum zápisu a podpis matrikáře.

Hlášení narození

- Narození je povinen oznámit matričnímu úřadu poskytovatel zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení byl porod ukončen;
- nebyl-li porod ukončen ve zdravotnickém zařízení, oznámí narození lékař, který jako první poskytl při porodu nebo po porodu zdravotních služby.
- Nedošlo-li k oznámení, narození je povinen oznámit matričnímu úřadu jeden z rodičů, popřípadě jeho zákonný zástupce, nebo soudem jmenovaný opatrovník.

Doklady předložené rodiči

Manželsví

- a) oddací list,
- b) občanský průkaz,
- c) souhlasné prohlášení rodičů o jménu, popřípadě jménech dítěte,
- d) souhlasné prohlášení rodičů o příjmení dítěte, pokud údaj o příjmení dítěte není patrný z oddacího listu rodičů dítěte,
- e) případně další doklady potřebné k zjištění, nebo ověření správnosti údajů, zapisovaných do knihy narození.

Mimo manželství

- a) (souhlasné) prohlášení o jménu, popřípadě jménech dítěte, (
- b) rodný list, matky
- c) pravomocný rozsudek o rozvodu manželství, d) občanský průkaz,
- d) (souhlasné) prohlášení příjmení dítěte, pokud údaj o příjmení dítěte není patrný z oddacího listu rodičů dítěte,
- e) případně další doklady potřebné k zjištění, nebo ověření správnosti údajů, zapisovaných do knihy narození.